

- встановити, чи мала місце причетність до злочину;
- визначити який злочин був вчинений в якості основного (попереднього) кримінального правопорушення та категорію його тяжкості;
- визначитися з тим, чи мало місце причетне до злочину діяння, яке становить основний вид причетності до злочину, чи спеціальний;
- з'ясувати, який саме вид причетності до злочину було вчинено і якою нормою КК України його передбачено;
- дослідити вчинене діяння на предмет наявності сукупності кримінальних правопорушень, конкуренції норм тощо;
- сформулювати формулу кваліфікації вчиненого причетного до злочину діяння.

Кваліфікація причетності до злочину має охоплювати всі необхідні етапи кримінально-правової кваліфікації та своїм результатом встановлювати підсумок, завершення, висновок про правову оцінку скоєного причетного до злочину діяння.

СТЕПАНЕНКО О. В.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
асистент кафедри кримінального права

РЕАЛІЗАЦІЯ ПРИНЦИПУ ДОЦІЛЬНОСТІ ПРИ ЗДІЙСНЕННІ КРИМІНАЛІЗАЦІЇ

Не викликає сумнівів твердження, що кожен чинний нормативно-правовий акт, в тому числі і КК України, повинен бути доцільним, тобто відповідати тим цілям та завданням, які перед ним стоять та враховувати закономірності розвитку суспільства і держави. Однак, реальний стан справ такий, що законодавство страждає суттєвими недоліками. А причини останнього, досить часто, криються в проблемах правотворчої діяльності. Саме тому, виникає питання як здійснити перевірку, що необхідно враховувати щоб обґрунтувати доцільності криміналізації певного діяння. Вважаємо, що в даному напрямку ключовими повинні стати підстави криміналізації, про що вже наголошувалось в науковій літературі (наприклад, М.В. Бавсун).

Підстави криміналізації – це процеси, що відбуваються в матеріальному і духовному житті суспільства, розвиток яких, породжує об'єктивну необхідність кримінально-правової охорони тих чи інших цінностей. О.І. Коробеев наводить найбільш об'єктивну класифікацію підстав криміналізації: 1) юридико-кримінологічні; 2) соціально-економічні; 3) соціально-психологічні [1, с. 80].

Ключове значення серед юридико-кримінологічних підстав займає суспільна небезпечність. Суспільна небезпечність злочину полягає в тому, що злочин руйнує важливі, найбільш цінні суспільні відносини і шкода від такого діяння значна та істотна. Тобто якщо така характеристика відсутня, криміналізація діяння буде недоцільною. Наступною підставою, яка входить до першої групи є відносна поширеність діянь та їх типовість. Відносність в даному аспекті має важливе значення, адже якщо діяння має небезпечний характер і при цьому є масовим, криміналізація його буде практично неможливою. Причиною цього являється якраз і велика поширеність такого діяння. Якщо співвіднести дану підставу з принципом доцільності, то можна зазначити, що кримінально-правовими засобами, в силу поширеності діяння, неможливо досягти бажаного результату, тому в таких випадках доцільно застосовувати інші засоби, наприклад, адміністративно-правові, дисциплінарні та інші.

Також, важливою підставою криміналізації в рамках першої групи являється динаміка суспільно небезпечних діянь з урахуванням причин і умов, що їх породжують. Дослідження даної характеристики має ключове значення на шляху впливу на причини виникнення та поширення суспільно небезпечних діянь, що в подальшому дає можливість мінімізувати такі причини кримінально-правовими засобами. Поряд з цим, важливим є розуміння, що кримінально-правові засоби повинні вводитись та діяти не ізольовано, а в комплексі з економічними, політичними, соціальними, культурними та іншими. Крім того, необхідно зауважити, що кримінально-правові заходи являють крайніми, такими, які застосовуються лише тоді коли використано інші, такі як моральні, дисциплінарні, адміністративні, цивільно-правові та інші, які не дали бажаного результату. Також необхідно враховувати можливості системи кримінальної юстиції. Дана характеристика повинна служити фактором, що стримує надмірне розширення криміналізаційних процесів [2].

Наступну групу підстав криміналізації складають соціально-економічні підстави. Соціально-економічні підстави криміналізації, пов'язані із принципом доцільності в тому, що криміналізувати діяння необхідно лише після того як будуть вжиті соціально-економічні заходи або інші заходи «некримінального» характеру. Доцільність криміналізації повинна передбачати встановлення, що інші засоби є недостатніми. В рамках даної характеристики важливо продемонструвати, які засоби вже застосовано або те, що кримінально-правові засоби є доповненням до інших, що в результаті становитиме певний комплекс. Криміналізація діяння доцільна тоді і тільки, коли вже використано інші засоби, які не дали бажаного результату. Саме тому, доцільність криміналізації передбачає, що здійснення захисту найбільш значимих суспільних відносин іншими засобами є неефективним і тому таке діяння необхідно криміналізувати.

Також важливим у встановленні криміналізації певного діяння вперитись, що криміналізація носитиме більше позитивних, а ніж негативних наслідків. Звичайно, важливо в даному аспекті враховувати наявність ресурсів для реалізації кримінально-правової заборони, як правових так і матеріальних. Адже в інакшому випадку норма не буде застосовуватися, що звичайно підриватиме авторитет кримінального закону та довіру до нього як дієвого механізму.

Крім того, визнання діянь злочинними не видається можливим без урахування соціально-психологічних й історичних чинників, тобто без відповідності цих процесів рівню розвитку суспільної свідомості і вимогам громадської. У кожному конкретному випадку перед введенням кримінально-правової заборони необхідне вивчення правових уявлень у суспільстві відносно діяння, що підлягає криміналізації. Однак, оцінка суспільної думки не повинна обмежуватися тільки правовими ідеями. Необхідне вивчення історичних, моральних і інших уявлень, суттєвих для кожного конкретного випадку [2].

Досить важливим аспектом являється врахування конкретних обставин та тенденцій розвитку кримінального права. Норми кримінального закону повинні віддзеркалювати ті закономірності та тенденції, які характерні як для даного часу та місця, так і враховують загальний напрямок розвитку кримінального права. Саме в даному аспекті проявляється зв'язок принципу доцільності, а саме його об'єктивної складової, з соціально-психологічними підставами криміналізації.

Проведений аналіз дає можливість зробити висновок, що у вироблених кримінально-правовою наукою підставах криміналізації досить чітко проявляється принцип доцільності. Саме тому, якщо криміналізація буде відповідати аналізованим підставам вона буде доцільною і в результаті законність буде доцільною. Поряд з цим, враховуючи, що аналізовані підстави криміналізації не є обов'язковими для суб'єктів правотворчої діяльності, досить часто вони не враховуються законотворцем. І як результат, зміни, які вносяться до КК України, не відповідають принципу доцільності. Тому, важливим аспектом є встановлення певних законодавчих вимог щодо дотримання принципу доцільності при здійсненні кримінальної правотворчості.

Список використаної літератури:

1. Коробеев А.И. Советская уголовно-правовая политика: проблемы криминализации и пенализации / А.И. Коробеев. – Владивосток: Изд-во ДВГУ, 1987. – 268 с.
2. Балобанова Д.О. Теорія криміналізації: дис. кандидата юрид. наук: 12.00.08 / Балобанова Дар'я Олександрівна. – О., 2007. – 199 с.